

HANDLEIDING DIALOGEN

PAX

INHOUD

Wat? : Dialoogsessies

Wanneer? : Vredesweek

Door wie? : Ambassades van Vrede & PAX

Waar? : Door heel Nederland

Vragen?: Mail naar doemee@paxforpeace.nl

01

Waarom organiseren we dialoogsessies?

02

Hoe organiseer je een dialoogsessie?

03

Hoe faciliteer je een dialoogsessie?

04

Voorbeeld dialoog: draaiboek

CONTEXT

Waarom organiseren we dialoogsessies?

De dialoogsessies

PAX is een organisatie die de stem en kracht van de burgers wil vergroten. Alleen samen kunnen we werken aan een vreedzame samenleving. We merken steeds meer onvrede in de maatschappij en dat baart ons zorgen. Daarom start PAX een groot (on)vrede & democratie-onderzoek. Door middel van dialoogsessies maken we een inventarisatie om erachter te komen wat er nu echt 'leeft' in Nederland. We willen dialogen organiseren door heel Nederland om zoveel mogelijk mensen te spreken. Dit kunnen we niet alleen. Help jij ons mee? Organiseer een dialoog tijdens de vredesweek. In deze handleiding vind je alle tools.

(On)Vrede, en nu?

Voel je ook onvrede in je omgeving? Ervaren mensen in jouw buurt dat de democratie in Nederland onder druk staat? Worden de belangen van alle inwoners in de gemeente vertegenwoordigd? Voel jij je gerepresenteerd in jouw gemeente? Voel je dat jouw stem ertoe doet?

Dit soort vragen wil PAX bespreken tijdens dialoogavonden die georganiseerd gaan worden door heel het land, samen met lokale groepen. PAX zal handvatten bieden (middels context, training en de nodige ondersteuning) aan ieder die een dialoogavond wil organiseren. Bovendien is een dialoogavond niet alleen bedoeld om meer te weten over wat Nederlanders bezighoudt, maar ook om de aanwezigen bewust te maken van de kracht in saamhorigheid van burgers en te activeren om te handelen op de gewenste (daarmee bedoeld: door burgers zelf bepaalde) manier. Want hoe democratisch is een gemeente als de inwoners het niet voor het zeggen hebben? Hoe zetten we de zorgen en belangen van inwoners hoger op de agenda? Kortom, van wie is de stad (of dorp)?

Ben je geïnteresseerd om een dialoogavond te organiseren en heb je vragen? Mail naar doemee@paxforpeace.nl. Als je nog informatie mist of vragen hebt naar aanleiding van deze handleiding kan je ons ook altijd mailen of bellen.

DEMOCRATIE ONDER DRUK

PAX is ontstaan vanuit de vredesbeweging die direct na de Tweede Wereldoorlog opkwam in Europa. Al sinds 1948 bouwt PAX in internationaal verband onvermoeid aan het bouwen en versterken van vrede. Eerst voornamelijk in Nederland, waar we de grootste demonstraties uit de geschiedenis organiseerden, en later ook steeds meer in conflictgebieden in het buitenland zoals Colombia, Zuid-Soedan en Oekraïne. Plekken waar iedere dag weer duidelijk wordt wat de gevolgen zijn van geweld, conflict en het afbrokkelen van de democratie. Hier zien we ook wat het belang is van vredeswerk en wat het actief bouwen aan het versterken van democratische waarden oplevert.

Toch blijkt steeds meer dat ook in Nederland de democratie onder druk staat, dat conflict, haat en geweld hier ook dagelijks op de loer liggen en dat daarmee actief vredeswerk in Nederland weer harder nodig is dan ooit. Als we de stand van zaken eerlijk opmaken zien we dat het systeem piept en kraakt onder structureel onrecht, dat de verdeling van macht uit balans is en dat het weefsel dat onze samenleving bij elkaar houdt gestaag afbrokkelt.

We zien bestuurders die ongecontroleerd hun gang kunnen blijven gaan, een overheid die haar burgers wantrouwt of zelfs als vijand behandelt en beleid waarin de belangen van grote bedrijven voorrang krijgen op die van burgers, de samenleving en de planeet. Dat baart ons grote zorgen, en daar moeten we iets mee. Want hoe kun je in buitenlandse conflictgebieden aan vrede en veiligheid bouwen, als de basis in het land waar we gevestigd zijn op haar grondvesten staat te schudden?

We moeten dus keihard aan de slag. Na decennialang belangrijk vredeswerk in buitenlandse conflictgebieden landt ons vredeswerk weer hier, in Nederland. Om weer schouder aan schouder te bouwen aan een sterkere, weerbare democratie die daadwerkelijk oog heeft voor de belangen van burgers en van kwetsbare mensen in de samenleving, en met een oog dat kritisch kijkt naar het handelen van bedrijven, overheden en bestuurders.

HOE ORGANISEER JE EEN DIALOOG?

De dialogen zijn bedoeld om bewustwording te creëren over de staat van onze democratie, input op te halen over waar mensen zich zorgen over maken en de gevolgen hiervan. In deze handleiding lees je meer over de organisatie van een dialoog, maar het is goed om te onthouden: het kan zo simpel en klein, evenals groots en complex gemaakt worden als je zelf maar wilt. Het gaat om een gesprek faciliteren, waar mensen niet alleen meer over de waarde en kwetsbaarheid van democratie leren, maar ook hun eigen ervaringen en inzichten hierover delen.

Een dialoogsessie kan tussen de 1.5 en 2 uur (of langer) zijn, waar aanwezigen aan de hand van stellingen, voorbeelden en discussievragen aangespoord worden om inhoudelijk na te denken over de staat van democratie en onvrede op lokaal niveau.

WIE NODIG JE UIT?

Er zijn meerdere manieren om mensen te bereiken mogelijk. Waar het soms handig is om het bereik en bericht van de dialoogsessie zo breed mogelijk uit te zetten, is het vooral ook erg effectief om mensen of organisaties met een persoonlijke noot te benaderen. Als mensen persoonlijk worden benaderd, zijn zij meer geneigd om de uitnodiging te accepteren. Dus maak een lijstje met iedereen die je kent die hier interesse in heeft en nodig hen persoonlijk uit.

Het is verder ook belangrijk om de uitnodiging zo breed mogelijk uit te zetten om zo een gevarieerd mogelijke groep te krijgen (gender, leeftijd, afkomst etc.). Hoewel dit niet verplicht is, is variatie een goede waarde voor een gesprek met inzicht in verschillende perspectieven. Hiervoor is het goed om ook te denken aan organisaties of groepen waar wellicht nog geen contact vooraf mee is geweest. Denk bijvoorbeeld onder andere aan:

- De lokale clubs, bijvoorbeeld: debat, kook, wandel, culturele of sportclubs.
- Lokale verenigingen zoals de buurthuizen, culturele centra, theatergroepen, muziekschool of debatgroepen
- Lokale actiegroepen en afdelingen van landelijke maatschappelijke organisaties (XR, Amnesty, Vluchtelingenwerk, Rode Kruis etc.)
- Lokale afdelingen van politieke partijen (denk hier ook aan jongerenfracties)
- De lokale opleidingen, mbo's of hoger onderwijsinstellingen

VOORBEELD

Het allerbeste is om mensen te bellen en te vragen naar hun aanwezigheid. Mocht het niet lukken om telefonisch contact op te nemen, dan kan je bijvoorbeeld de onderstaande uitnodiging als leidraad gebruiken. Vergeet niet waar mogelijk persoonlijke details toe te voegen!

Beste [...],

Het is weer zover: de landelijke vredesweek! Tijdens deze week worden er door heel het land activiteiten georganiseerd om aandacht te vragen voor vrede. Ook in [stad/dorp]. Graag nodigen we je uit voor een speciaal evenement.

We merken steeds meer onvrede in de samenleving en dit baart ons zorgen. We maken een inventarisatie om erachter te komen wat er nu echt 'speelt' in Nederland. Dit doen we door dialogen te organiseren door heel het land en dus ook in [...] Praat je mee?

Voelen inwoners van [...] zich gerepresenteerd in onze gemeente? Voelen we dat onze stem ertoe doet? Waar maken we ons zorgen over en zien we samen mogelijkheden voor verbeteringen?

We nodigen jullie van harte uit en hopen dat jullie aanwezig kunnen zijn bij de dialoog. We willen graag horen wat jullie mening is en zijn benieuwd naar jullie gedachten over (on)vrede en democratie in [plaats].

De dialoogsessie zal plaatsvinden op:

[Tijd, datum]

[Locatie]

Aanmelden kan via: [methode]

Mocht je vragen hebben of even erover willen praten, ben ik te bereiken op [contactgegevens]. Je kan je ook meteen aanmelden door [methode].

Hopelijk tot dan!

Met vriendelijke groet,

[Naam]

VOORBEELD

Je kan een ook een bericht eruit sturen die je naar contacten en groepen kan sturen waar je nog geen relatie mee hebt. Het kan handig zijn om een lijst op te stellen met contacten die interessant zou kunnen zijn voor een dialoog. Daarvoor kan je de volgende tekst eruit sturen:

Beste [...],

Graag zou ik je/jullie willen uitnodigen om je stem te laten horen als inwoners van [plaats]. We, [naam organisatie], zullen aankomende september een dialoogsessie organiseren, waar we met inwoners van [...] zullen praten over (on)vrede in onze eigen omgeving en kijken welke problematiek er nou echt 'leeft' in onze eigen stad/dorp/gemeente.

Alleen samen kunnen we werken aan een vreedzame samenleving. Daarom is het belangrijk om te weten wat er nu echt 'leeft' in Nederland. Ervaren mensen in [...] dat de democratie in Nederland onder druk staat? Denk je dat de inwoners van de buurt dichterbij of juist verder van elkaar af staan? Voel jij je gerepresenteerd door onze gemeenteraad? Voel je dat jouw stem ertoe doet?

Dit soort vragen willen bespreken tijdens dialoogavonden die georganiseerd gaan worden door heel het land, samen met andere lokale groepen van de vredesorganisatie PAX.

De dialoogsessie zal plaatsvinden op:

[Tijd, datum]

[Locatie]

Aanmelden kan via: [methode]

Neem vooral contact op als jullie meer informatie willen of vragen hebben,

Met vriendelijke groet,

[Naam].

PRAKTISCH

Criteria

- Hoewel een dialoogsessie klein en simpel gehouden kan worden, is het zeer aan te raden om een minimum van 8 aanwezigen te hebben. Met oog op de benodigde voorbereiding is een aanwezigheid van minimaal 8 mensen zeer gewenst, zo kan er een goed gesprek plaatsvinden en genoeg perspectieven aan bod komen.
- Er moet minimaal 1 gespreksleider (die de training heeft gevolgd) aanwezig zijn. Mochten er veel mensen verwacht worden, is het goed om meerdere gespreksleiders te hebben, zodat de groep gesplitst kan worden.

Materiaal

Onderaan deze handleiding kan je in de bijlagen de benodigde materialen vinden voor de dialoogsessie. **De bijbehorende presentatie is te verkrijgen door te mailen naar doemee@paxforpeace.nl.** Het is wel goed om zelf nog aan fysieke materialen te denken, zoals:

- Schrijfwaar en papier
- Water (en/of koffie en thee) en bekertjes
- Naamplaatjes
- Mogelijke aankleding (posters, banners, Ambassade van Vrede-vlag)
- Poster vredesweek

Locatie en tijd

- Denk aan een goed bereikbare en centrale locatie. Het is het beste als het zowel met openbaar vervoer, als fiets en auto te bereiken is.
- De ruimte die je moet hebben moet zowel goed bruikbaar zijn voor een plenaire sessie (de uitleg), als de mogelijkheid hebben om in tafels op te splitsen (mocht het een grotere groep zijn). Let hier ook goed op dat je een realistische inschatting maakt van het aantal deelnemers: je kan ofwel een limiet op het aantal deelnemers zetten a.d.h.v de ruimte (en de hoeveelheid beschikbare gespreksleiders), of een ruimte vinden die groot genoeg is voor grote aantallen. Als je voor dit laatste gaat, is het goed om te kijken of de ruimte ook 'kleiner' gemaakt kan worden, als er minder aanmeldingen zijn dan verwacht.
- Qua aanvangstijd is het goed om te denken over wie je wilt uitnodigen. Vaak hebben werkenden meer tijd in de avonden en studenten meer tijd overdag. Aangezien deze dialogen zich voornamelijk focussen op mensen in de buurt, van iedereen tussen de 15 en 99+, zal hoogstwaarschijnlijk de avond (of weekenddag) geprefereerd worden.

TIPS

- Denk na over toegangsmogelijkheden voor mensen met een rolstoel, zorg dat de ruimte voor iedereen toegankelijk is.
- Mocht je eten of drinken willen serveren, houd rekening met dieetwensen. Mocht het niet lukken om hier vooraf rekening mee te houden, vergeet niet erbij te melden dat het eten bepaalde producten bevat (noten, gluten, vlees etc.).

VOOR DE GESPREKSLEIDER

Het is belangrijk dat er tijdens de dialoogsessie een gespreksleider is. Het kan zo zijn, als er meerdere mensen worden verwacht bij de dialoogsessie, dat er meerdere gespreksleiders nodig zijn.

INHOUD DIALOOG

Het is belangrijk, zoals ook verder op in deze handleiding te lezen, om de gesprekken te introduceren met wat meer context over democratie en democratische waarden. Door wat meer informatie over de inhoud te geven, hebben deelnemers een beter beeld van de situatie en maakt het hen gemakkelijker om voorbeelden in eigen omgeving te bedenken.

In de presentatie in de bijlage zullen deze democratische waarden op een rijtje staan. Loop deze met de deelnemers door en gebruik de voorbeelden (in volgende bulletpoint) om te laten zien hoe deze waarden onder druk staan.

Een sterke democratie voldoet onder andere aan de volgende punten:

- Burgers hebben inspraak en kunnen meedoen met vormgeven van samenleving
- Er is transparantie in politieke systemen en besluitvorming
- Politieke leiders zijn vertegenwoordigers van de belangen van burgers en worden verantwoordelijk gehouden
- Gelijke behandeling en individuele vrijheid komen terug in beleid
- De overheid treedt op binnen de grenzen van de wet

TIPS AND TRICKS

- Het is belangrijk dat het gesprek goed ingeleid wordt en de aanwezigen de context van het gesprek begrijpen. Het kan handig zijn om van tevoren voor jezelf te bedenken wat jouw mening is over de Nederlandse democratie en wat voorbeelden over eigen ervaringen te formuleren. Let op: het is echter wel belangrijk dat deze voorbeelden gebruikt worden om het gesprek vloeiend te houden, niet om een eigen mening/positie duidelijk te maken.
- Het is goed om oplettend te zijn dat iedereen aan de tafel dezelfde ruimte krijgt. Wees niet bang om mensen beleefd af te kappen, als diegene te veel ruimte opneemt.
- Wees ervan bewust dat het niet nodig is om het tijdens een dialoog eens te zijn met elkaar. Het resultaat van een dialoog is onvoorspelbaar: het gaat om het gesprek wat er ontstaat.

VOOR DE GESPREKSLEIDER

HET GESPREK VERSTERKEN

PAX werkt al jaren aan het versterken van democratische waarden in het buitenland en conflictgebieden. Nu zien we ook dat de democratische waarden in Nederland onder druk staan. Er wordt afbreuk gedaan aan de inspraak van burgers (bijvoorbeeld het intimideren en arresteren van demonstranten, of het weigeren van ruimte aan protesten), terwijl de overheid keer op keer hun beloftes niet nakomt. De overheid heeft een zorgplicht: zij dient haar burgers te beschermen, de zorgen te horen en verantwoordelijkheid te nemen voor haar handelen. Maar voldoet onze overheid wel aan deze zorgplicht? De Nederlandse overheid heeft de afgelopen jaren veel schade berokkend aan het zogeheten 'Sociaal Contract' door o.a. institutioneel racisme bij de belastingdienst (de Toeslagenaffaire), gasboringen in Groningen en door niet of niet effectief in te grijpen in de woningcrisis, de stikstofcrisis, de klimaatcrisis of de crisis in de opvang van vluchtelingen.

Bovenstaande voorbeelden op nationaal niveau onderstrepen de mening van PAX dat de democratie onder druk staat. Wat de dialogen naar voren moeten brengen, is of burgers dit ook zo zien, en of zij op in eigen omgeving ook soortgelijke situaties ervaren. Dit is niet altijd even makkelijk, dus kan het goed zijn om ook voorbeelden op lokaal niveau bij de hand te hebben. Hieronder zijn er een paar te vinden, maar het kan goed zijn om ook vast naar eigen ervaring te bedenken of jullie als gespreksleiders dit zelf ervaren en wellicht voorbeelden van je eigen stad/dorp/buurt kunnen bedenken.

Denk hierbij aan situaties zoals:

“In mijn studiegroep aan de universiteit wilde wij een lezing houden over het apartheidsregime en de behandeling van Palestijnen vanuit Israël. Wij kregen te horen dat dit ongepast zou zijn, maar vervolgens mocht een andere studiegroep wel een lezing over Israël en antisemitisme houden”.

“Al 2 jaar probeer ik de gemeenteraad te vragen voor toestemming van een maatschappelijk evenement. Ik, iemand van kleur, kreeg geen gehoor. Ik heb mijn (witte) buurman gevraagd om toestemming voor hetzelfde evenement aan te vragen en hij werd binnen een maand op gesprek gevraagd.”

Bij elke verkiezingen hang ik in mijn tuin een bordje op voor BIJ1 en elke keer als ik deze ophang, wordt deze verwijderd door iemand op straat. Ook toen ik een Pride-vlag aan mijn deur had opgehangen, is deze meegenomen. Dit voelt voor mij als intimidatie”

Let erop dat je deze voorbeelden vooral gebruikt wanneer het gesprek extra handvatten nodig heeft, niet om bepaalde zaken voor deelnemers in te vullen.

Wat	Tijd	Inhoud	Organisatie
Welkom	5 minuten	<ul style="list-style-type: none"> • Voorstellen gespreksleider(s) • Kennismaking • Herhaal het doel van de bijeenkomst 	Zie voor de werkvormen voor kennismaking bijlage 1
Video Status Quo	Video: 1.30 minuten Stellingen: 20 minuten	<p>Dit filmpje illustreert de huidige 'status quo' m.b.t. de fragiliteit van de Nederlandse democratie. Het haalt voorbeelden uit media, socials, nieuws en politiek om te laten zien wat de dagelijkse situatie in Nederland is.</p> <p>Na het laten zien van dit filmpje, kun je het gesprek openen door stellingen met aanwezigen te bespreken. De stellingen klinken als volgt:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Er is geen oorlog in Nederland, maar ik maak mij wel zorgen dat de onvrede gaat escaleren. 2) Er zijn genoeg mogelijkheden om als burger invloed uit te oefenen op het Nederlandse beleid. 3) Onze overheid handelt altijd in het belang van de samenleving en bijbehorende mensenrechten. 4) Een zwakke democratie is de eerste stap naar oorlog 	<p>De video is te vinden in de powerpoint. Het is ook te vinden via paxvoorvrede.nl/vredesweek/video-1</p> <p>Houdt ongeveer 5 minuten per stelling aan, allen zijn ook te vinden in de powerpoint. Laat een stelling zien, vraag of voor- of tegenstanders gaan zitten of staan (je kan ook werken met gekleurd papier). Vraag nadat iedereen antwoord heeft gegeven, een voorstander en tegenstander om diens antwoord toe te lichten.</p>
Context 'Democratie in Nederland en in X'	3 minuten	<p>De gespreksleider geeft toelichting over waarom het belangrijk is dat burgers zich bezighouden met de staat van de democratie in Nederland. Hier kan ook uitgebreid worden over de link tussen het belang van een sterke democratie voor het hebben van een vreedzame samenleving.</p> <p>Het is aan de gespreksleider om de aanwezigen na te laten denken over hoe democratie en (on)vrede in elkaar steekt op lokaal niveau. Hiervoor kunnen (lokale) voorbeelden gebruikt worden</p>	Bedenk vooraf voorbeelden (of gebruik bovenstaande voorbeelden) om de aanwezigen handvatten te geven voor het gesprek

Wat	Tijd	Inhoud	Organisatie
Uitleg dialoogsessie	10 minuten	<ul style="list-style-type: none"> • Geef indien nodig meer context • Loop het rijtje met de waarden van een sterke democratie door (slides). • Leg uit dat PAX ziet dat de democratie in Nederland onder druk staat (Lees hier meer over in de handleiding onder 'gesprek versterken') • Richt het gesprek op de aanwezigen en hun eigen ervaringen en/of mening hierover. Ervaren zij ook dat de democratie onder druk staat? Voelen zij zich gehoord en gerepresenteerd in hun eigen gemeente? Hebben zij bepaalde zorgen of wensen m.b.t. de invloed van de burger op (lokaal) beleid? • Let erop dat het gesprek open is: er is geen fout antwoord. Het kan voorkomen dat deelnemers helemaal niet van mening zijn dat de democratie onder druk staat. Geef in dat geval ook ruimte om te vragen hoe zij de situatie zien. • Neem de tijd om ook de praktische zaken en het verloop van de dialoogtafels uit te leggen (zie rechterkant). 	<p>Voorafgaand aan de dialoogtafels kan het handig zijn om wat meer uitleg en voorbeelden te geven over hoe (on)vrede en 'democratie onder druk' op lokaal niveau eruit kan zien. Kijk hiervoor in de handleiding bij 'opzet'.</p> <p>Uitleg dialoogtafels:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Je kan al een goed gesprek hebben met 8 aanwezigen, dan is het mogelijk om het dialoog plenair te houden. Als er meer mensen zijn, is goed om deze over meerdere tafels te splitsen. Hiervoor is het aan te raden om 4-10 mensen aan één tafel te zetten. • Per tafel is er een gespreksleider die het gesprek op gang brengt (kijk voor meer informatie bij 'voor de gespreksleider' boven in de handleiding) • Stel per tafel een aanwezige/notulist aan die aantekeningen maakt (formulier bijlage).
Vragenronde 1	20 minuten	<p>De eerste vraag is als volgt:</p> <p>“Herken je deze situaties of voorbeelden van onvrede in eigen gemeente/dorp/stad?”.</p> <p>(zie volgende pagina voor aanvullende vragen)</p>	<p>Bij deze vraag draait het om bewustwording van hoe 'democratie onder druk' eruit kan zien voor de doorsnee burger. Door te praten over voorbeelden, kunnen aanwezigen beter grip krijgen over hoe alomvattend democratie is</p>

Wat	Tijd	Inhoud	Organisatie
Vragenronde 1		<p>Aanvullende vragen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zo ja: kunnen er voorbeelden bedacht worden in welke vorm zich onrechtvaardigheid of onvrede in eigen omgeving voordoet? Op welke manieren voelen inwoners van [...] dat de democratie ook lokaal wellicht onder druk staat? • Zo nee: kan er bedacht worden waarom deze situaties zich <u>niet</u> voordoen in eigen omgeving? • Voel je je gehoord door je leiders, machthebbers of bestuurders in jouw gemeente? • Heb je het gevoel dat <u>iedereen</u> dezelfde kansen/mogelijkheden heeft m.b.t. belangen/bestuur? • Als er onvrede over iets heerst, is het mogelijk om dit aan te kaarten bij het gemeentebestuur? En zo ja: heb je er vertrouwen in dat dit goed wordt opgepakt? 	<p>Belangrijk:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Laat de notulist(en) goed noteren welke voorbeelden en onderwerpen aan bod komen. We horen tijdens de terugkoppeling graag of hier verrassende of interessante punten naar voren zijn gebracht.
Korte plenaire terugkoppeling	5 minuten	Vraag aan degene notulist per tafel om in 1 minuut de kerngedachtes van de groep te delen (dit mag ook in kernwoorden).	Wees niet bang om mensen kort te laten praten en als er een microfoon is: geef deze niet uit handen.
Vragenronde 2	20 minuten	<p>De tweede vraag is als volgt:</p> <p>“Wie of wat zou de huidige situatie kunnen verbeteren?”</p> <p>Aanvullende vragen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wie is verantwoordelijk voor mogelijke verbetering? (inwoners/gemeente/etc.)? • Wat is de reden dat de huidige situatie tot nu toe nog niet heeft kunnen veranderen? • Heb je als inwoner het gevoel dat problemen accuraat worden opgelost? Waarom wel/niet? 	<p>Bij deze vraag draait het om zichtbaar maken wie momenteel ‘de macht’ heeft. Bovendien maakt het bespreekbaar hoe inwoners hun eigen rol van verantwoordelijkheid zien, en nadenken over hun eigen mogelijkheid en kracht.</p>

Wat	Tijd	Inhoud	Organisatie
Korte terugkoppeling	5 minuten	Vraag aan degene notulist per tafel om in 1 minuut de kerngedachtes van de groep te delen (dit mag ook in kernwoorden).	Wees niet bang om mensen kort te laten praten en als er een microfoon is: geef deze niet uit handen.
Afsluiting	5 minuten	<ul style="list-style-type: none"> • Geef kort je eigen gedachten/samenvatting van de bijeenkomst • Bedank iedereen voor aanwezigheid • Vertel mogelijke huishoudelijke mededelingen • Sluit af met een werkvorm (zie bijlage) 	Zie voor werkvormen afsluiting bijlage 2

**VEEL SUCCES EN VEEL PLEZIER
BIJ VRAGEN, NEEM CONTACT
MET ONS OP VIA
DOEMEE@PAXFORPEACE.NL**

PAX

BIJLAGE 1

Werkvormen om de sessie te openen

Werkvorm 1: Op 1 lijn

- De gespreksleider vraagt de aanwezigen te gaan staan op een denkbeeldige lijn.
- De aanwezigen gaan op volgorde staan van bijvoorbeeld reisafstand tot de locatie, lengte, leeftijd etc.
- De gespreksleider kan ook vragen aan de aanwezigen om onderwerpen toe te voegen waar ze benieuwd naar zijn, bijvoorbeeld favoriete vakantieland, favoriete hobby, provincie waar ze geboren zijn, etc.
- Aanwezigen mogen praten, zichzelf van plaats verwisselen, overleggen met anderen, etc. Dit is juist belangrijk om een positieve en actieve sfeer te laten ontstaan, waar men zich vrij voelt om met elkaar te overleggen en contact te zoeken

Werkvorm 2: Welkom aan iedereen ...

Mocht er minder tijd zijn voor de opening, is het mogelijk om een opening te doen zonder inbreng vanuit de aanwezigen. Je kan alsnog een open en veilige sfeer ervan maken door de opening zo breed mogelijk te maken. Je verhaal gaat dan als volgt:

Welkom aan iedereen die hier aanwezig is, welkom aan iedereen die hier zit omdat ze het onderwerp belangrijk vinden, welkom aan iedereen die niet goed weet waar deze sessie over zal gaan, welkom aan iedereen die zich eigenlijk niet zo fit voelen, welkom aan iedereen die lang moest reizen om hier te komen, etc. etc.

De tekst kan je altijd uitbreiden zodat het relevant is voor de groep die voor jullie staat.

Werkvorm 3: Vraag en weet!

Laat de aanwezigen in een cirkel staan (of zitten). Neem een balletje mee en gooi deze naar een van de aanwezigen. Deze aanwezige zegt diens naam (en andere info die jullie zouden willen weten) en moet dan een vraag van de gespreksleider beantwoorden. Hieronder lees je een paar voorbeeldvragen. Deze aanwezige gooit de bal dan naar een andere in de groep, totdat iedereen diens naam heeft gezegd en een vraag heeft beantwoord.

- Welk eigenschap van jezelf ben je trots op?
- Als je beroemd voor iets zou worden, wat zou dat zijn?
- Naar welke periode in tijd zou je terug/heen willen reizen?
- Als je in een land buiten Nederland zou moeten wonen, wat zou je kiezen?
- Wat is de laatste keer dat je echt heel blij/gelukkig was?

Werkvorm 1: 1 woord

Laat de aanwezigen in 1 cirkel staan. Vraag de aanwezigen om 1 woord te bedenken die voor hen deze sessie beschrijft. Je kan ook bijvoorbeeld vragen of zij kunnen vertellen met welke emotie zij naar huis zullen gaan n.a.v. de sessie.

Geef de aanwezigen even de tijd om hier over na te denken en ga ze dan 1 voor 1 af.

Let op: als iemand aangeeft met een negatief gevoel naar huis te gaan, probeer deze persoon daar ook over te spreken.

Werkvorm 2: Stellingen

Als het mogelijk is om wat langer de tijd te nemen voor de afsluiting, is het ook mogelijk om nogmaals in vogelvlucht te stellingen te gebruiken.

haal de stellingen weer tevoorschijn en laat de mensen op basis van hun mening op een rij staan (van zeer eens tot zeer oneens).

Zo kan je op een visuele manier kijken of de mening van de groep is aangepast door de gesprekken, of juist erg hetzelfde zijn gebleven.

Werkvorm 3: Leren en doen

Geef de aanwezigen een papiertje of post-it om op te schrijven. Vraag de aanwezigen om 1 ding op te schrijven wat zij in deze sessie hebben geleerd.

Geef ze even de tijd om dit op te schrijven. Het zou het fijnste zijn als de antwoorden hiervan ingezameld of genoteerd kunnen worden (dit is altijd goede informatie voor de terugkoppeling).

Ook kan je deze werkvorm aanvullen door de aanwezigen te vragen of er iets vanuit de sessie hen heeft meegegeven, wat zij in de praktijk willen gebruiken/ waar zij bewuster van zijn geworden. Dit kan bijvoorbeeld zijn:

'door de informatie in deze sessie, zal ik mij sneller uitspreken tegen ongerechtigheid'.